

## BÀI 2. CÁC THÀNH PHẦN CHÍNH VÀ DỮ LIỆU TRÊN TRANG TÍNH

(Thời lượng: 2 tiết)

### A - Mục đích, yêu cầu

- Biết được các thành phần chính của trang tính: hàng, cột, các ô, hộp tên, khôi, thanh công thức;

- Hiểu vai trò của thanh công thức;
- Biết cách chọn một ô, một hàng, một cột và một khối;
- Phân biệt được kiểu dữ liệu số, kiểu dữ liệu kí tự.

### **B - Những điểm cần lưu ý và gợi ý dạy học**

a) Mục đích chính của bài này là giới thiệu các kiểu dữ liệu có thể xử lí với chương trình bảng tính và được lưu trên các trang tính. Phần dẫn nhập bài đưa ra một ví dụ về trang tính, qua đó gợi ý HS nhận xét về các kiểu dữ liệu trên đó, đặc biệt là cách thức tổ chức dữ liệu để thuận tiện cho việc tính toán và xử lí. Tùy theo môi trường cụ thể, giáo viên có thể lấy các ví dụ khác, nhưng vẫn đảm bảo gợi ý cần thiết.

GV lưu ý để HS phân biệt khái niệm trang tính và bảng tính. Một bảng tính thực chất là một tệp (như tệp văn bản Word), có thể có nhiều trang tính (ngầm định mỗi bảng tính có ba trang tính), mỗi trang tính có thể bao gồm nhiều trang màn hình và khi in ra có thể gồm nhiều trang giấy. Khi mở bảng tính mới, ba trang tính trong có tên ngầm định Sheet1, Sheet2 và Sheet3. Tuy không phải là nội dung bắt buộc, nhưng giáo viên có thể giới thiệu các trang tính đã được đổi tên, hoặc thao tác đổi tên trang tính để gợi nhớ nội dung của dữ liệu trên trang tính, qua đó tạo thêm hứng thú học tập cho HS.

b) Ngoài hàng, cột, ô tính đã được học ở bài trước, hộp tên, thanh công thức, khối là những thành phần cơ bản khác của trang tính. Về cơ bản chỉ cần cho HS nhận biết được các thành phần này, biết được chức năng, công dụng của hộp tên, thanh công thức. Không cần phải đi sâu giải thích hoặc định nghĩa chính xác, nhưng giáo viên cần giới thiệu qua các ví dụ cụ thể. Chẳng hạn, với hộp tên giáo viên cần nháy chuột trên một ô tính và chỉ ra địa chỉ của ô trong hộp tên. Với công thức, tuy HS chưa được biết, nhưng nên nhập công thức vào một ô tính và giới thiệu để HS thấy được sự khác biệt nội dung được hiển thị trong ô tính với nội dung trong thanh công thức.

GV cần giải thích rõ cho HS về mối liên hệ giữa hộp tên, ô tính đang được chọn và thanh công thức. Mỗi liên hệ này là rất quan trọng để HS tiếp thu các nội dung của bài học sau. Do HS chưa học sử dụng công thức trong trang tính,

GV không nên khai thác, giải thích sâu về công thức ở đây. HS sẽ học sử dụng công thức trong bảng tính để tính toán ở bài 3.

Ngoài địa chỉ ô tính, địa chỉ khối cũng là một khái niệm quan trọng, HS sẽ sử dụng nhiều trong các bài học sau. Do vậy cần dành thời gian để HS nhận biết và ghi lại địa chỉ các khối khác nhau trên trang tính theo yêu cầu của GV.

- c) SGK chỉ đề cập đến tác dụng hiển thị công thức trong ô tính của thanh công thức. Một vai trò quan trọng khác của thanh công thức là dùng để xử lý (chỉnh sửa hay sao chép một phần) công thức. Trên một trang tính có nhiều dữ liệu, việc nháy đúp chuột hiển thị và chỉnh sửa công thức tại chỗ trong ô tính có thể che lấp dữ liệu trong các ô liền kề, do vậy chỉnh sửa công thức trên thanh công thức sẽ khắc phục được hiện tượng đó. Mặt khác có những công thức dài, phức tạp mà ta chỉ cần sao chép một phần công thức đó. Việc sao chép một phần công thức được thực hiện thuận tiện nhất trên thanh công thức. Tuy nhiên chưa cần giới thiệu cho HS về tác dụng đó trong bài học này.
- d) Về dữ liệu trên trang tính, cần cho HS thấy được sự khác nhau giữa dữ liệu số và dữ liệu kí tự. Excel cho phép thực hiện các phép toán số học với dữ liệu số. Với dữ liệu kí tự (hay dữ liệu văn bản) ta có thể thực hiện một số phép xử lý hạn chế, ví dụ như nối hai dãy kí tự thành một dãy kí tự mới, trích ra một phần của dãy kí tự,... Ngầm định dữ liệu số được căn lề phải, dữ liệu kí tự được căn lề trái, đây có thể được coi là dấu hiệu ban đầu để phân biệt dữ liệu trong ô tính là kí tự hay số.

Ngoài hai kiểu dữ liệu thông dụng là số và kí tự, Excel còn sử dụng nhiều kiểu dữ liệu khác như dữ liệu kiểu ngày tháng (**Date**), dữ liệu kiểu thời gian (**Time**), dữ liệu tiền tệ (**Currency**), dữ liệu kế toán (**Accounting**),... Các kiểu dữ liệu này thực chất là dữ liệu số với các cách thức hiển thị khác nhau mà thôi. Giáo viên không cần giới thiệu những kiểu dữ liệu này, nhưng nên lưu ý để có thể trả lời cho HS khi được hỏi.

Lưu ý rằng tuy công thức được lưu trong ô tính, nhưng công thức không phải là dữ liệu (vì nhiều người thường hiểu nhầm), dữ liệu trong ô tính có công thức là kết quả tính toán qua công thức đó.

- e) Khi dạy mục 4 (chọn các đối tượng trên trang tính) GV có thể cho HS tự đọc một mình hoặc đọc theo nhóm, hướng dẫn HS xem lại cách chọn từng đối

tượng, quan sát nội dung hộp tên, hình dạng con trỏ chuột, sự thay đổi màu sắc,... từ đó HS thảo luận, phát biểu về cách chọn đối tượng và mô tả hiện tượng. HS đã quá quen thuộc với việc chọn các đối tượng trên trang văn bản, việc chọn các đối tượng trên trang tính cũng tương tự, HS hoàn toàn có thể tự khám phá.

Khi hướng dẫn HS chọn ô, hàng, cột, khối, nên lưu ý HS quan sát sự thay đổi hình dạng của con trỏ chuột và sự thay đổi màu sắc trên tên hàng, tên cột và màu sắc của đối tượng được chọn. Bài này mở rộng thêm hiểu biết của HS về khái niệm mà HS đã học ở bài 1.

Một câu hỏi gợi ý cho HS về mục đích của việc chọn các đối tượng trên trang tính (ví dụ như chọn ô tính, chọn khái niệm,...) được nêu trong SGK. GV nên hướng dẫn HS so sánh với mục đích và thao tác chọn phần văn bản trên trang văn bản Word, từ đó dự đoán được mục đích của việc chọn các đối tượng trên trang tính.

#### ***Hướng dẫn trả lời câu hỏi và bài tập***

2. Thanh công thức của Excel có thể được dùng để: (1) Nhập và hiển thị công thức; (2) Sửa nội dung của ô được kích hoạt.
5. Trong một khái niệm được chọn, ô được kích hoạt có màu nền, khác với màu nền của các ô khác trong khái niệm và là ô đầu tiên ta chọn khi kéo thả chuột (một trong bốn ô ở góc khái niệm).

#### ***Hướng dẫn trả lời tìm hiểu mở rộng***

1. a) Chọn nhiều khái niệm rời nhau: nhấn giữ phím Ctrl trong khi chọn;  
b) Chọn nhiều hàng hay nhiều cột liền kề: Kéo thả chuột trên các tên hàng hoặc tên cột.
2. GV cần gợi ý để HS biết tại sao phải phân biệt dữ liệu số và dữ liệu ký tự: chức năng chính của chương trình bảng tính là gì, có thể thực hiện tính toán với những kiểu dữ liệu nào. Chương trình bảng tính có thể tự động thực hiện nhiều tính toán phức tạp với dữ liệu số (đặc biệt là khi sử dụng các hàm), nhưng với dữ liệu ký tự thì chỉ một số phép xử lý nhất định.